

ЄВРЕЙСЬКА ПРЕСА В ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ ПОЧАТКУ ХХ СТ.

З поваленням самодержавного ладу в Російській імперії 27 лютого 1917 р., для українців як і для інших народів, що становили велику імперію, відкрився новий шлях для національного пізнання. «У всі часи, коли український народ відстоював свою незалежність від ненаситних сусідів, до боротьби прилучалися всі, хто міг тримати в руках зброю [3, с. 118]. Не був винятком і період української революції «Україну поглинув цілковитий хаос» [6, с. 443]. Отримані громадські свободи принесли хаос і на Запоріжжя, оскільки почалась активна боротьба за встановлення влади в регіоні. З'явилися нові надії на вирішення національних питань, а також ролі етнічних груп у громадсько-політичних процесах. Важливим кроком у реалізації цих проблем стала виборча кампанія до міських дум, що проводилася в Україні в липни-серпні 1917 року, а також вибори до Всеукраїнських Установчих зборів. Серед інших національних представників найбільше про себе заявило єврейське населення Запорізького краю, що було однією із найчисленніших етнічних груп регіону. Єврейське населення м.Олександрівськ (нині Запоріжжя) становило близько 40% [2, с. 33].

Єврейський політичний рух у 1917 р. на Запоріжжі розгортався в основному на засадах сіонізму, пов'язаного з підготовкою ідеологічних, політико-правових та матеріально-технічних умов для масової еміграції єврейського населення до Палестини. Крім того, численні сіоністські організації активно працювали над проблемою підвищення «культурного рівня й економічного благополуччя єврейського населення безпосередньо і в Україні» [7, с. 18].

Слід зазначити, що лави прихильників сіонізму весною 1917 р. досить швидко зростали, в цей час почали свою діяльність й організаційно самостійні відгалудження, такі як «Цеїрей-ціон» та «Паолей-Ціон». Сприяючи єврейській еміграції до Палестини, члени цих організацій заявили про свої наміри боротися за демократичні перетворення в Україні.

У квітні 1917 року в Олександрівську почала виходити газета «Еврейская мысль», яка слугувала основним ідеологічним рупором сіоністського руху в регіоні. Її головною метою було об'єднання єврейських громад міста та інформування про національно-культурні та політичні програми руху. Це було особливо важливо напередодні виборів до міської думи, оскільки завдяки Лютневій революції єврейське населення вперше отримало право обирати своїх представників до органів місцевого самоврядування, до цього єврейське населення взагалі не мало свого представництва в органах місцевого самоврядування.

Видавали на Запоріжжі свій друкований орган і представники соціалістичних єврейських партій, що тісно співпрацювали з меншовиками. Зокрема, 2 червня побачив світ їхній перший друкований орган «Еврейское слово», що стояв на засадах Єврейської соціал-демократичної партії Паолей-Ціон. Аналіз змісту газети красномовно свідчить про його зв'язок із меншовицьким часописом «Друг народа». На сторінках цих видань велась активна взаємоагітація, публікувалися пропагандистські матеріали з питань подальшого блокування партій за умови проходження до міської думи. На відміну від меншовицької преси, на сторінках єврейської преси багато уваги приділялось антибільшовицькій агітації, оскільки більшовики із самого початку проявляли нетерпимість до єврейського населення.

Обидва загадані єврейські часописи мали виразний агітаційний характер, шпальти майоріли закликами і зверненнями, разом з тим багато місця приділялось проблемам самовизначення єврейського народу. Ґрунтовна стаття з цього

питання була надрукована в газеті «Еврейское слово» за 26 червня. Автор публікації, Б. Телушкін, презентуючи власну муніципальну програму, багато уваги приділяв проблемі національно-культурної автономії єврейського життя, питанням школи, освіти й мистецтва.

Сіоністи розраховували на вагому підтримку своїх співвітчизників, які займали в Олександрівську міцні економічні позиції серед представників фінансово-торговельного капіталу та дрібнотоварного виробництва.

Результати виборів значною мірою залежали від участі єврейського населення в голосуванні, а також участі в тих чи інших національних партіях та об'єднаннях, які були організаторами передвиборчих змагань. У цей час на Запоріжжі активно діяли Соціалістична єврейська робітничка партія і Партія соціалістів-сіоністів. Влітку 1917 року ці партії об'єдналися і утворили Об'єднану єврейську соціалістичну робітничу партію, що тісно співпрацювала із Всесвітньою сіоністською організацією, контактувала із УПСР. Досить сильні позиції на передодні виборів мала й національна єврейська партія, у списку якої також домінували сіоністи. Саме за єврейський національний список на Запоріжжі проголосували найбільше. Так у Мелітополі за нього проголосували 24% виборців (обрано 9 гласних), у Беряднську – 6,9% 9 (обрано 3 гласних), в Олександрівську – 14% [1]. А в Синельниково єврейське населення здобуло загальноміську перемогу, провівши в гласні думи 11 представників, тоді як конкуренти отримали 10 місць [4].

Що ж стосується загальних результатів, то ані в Катеринославській губернії, ані в Таврійській губерніях провести своїх представників до Всеросійських установчих зборів єврейським партіям і громадським об'єднанням так і не вдалося. Зовсім іншою була ситуація під час виборів до Українських установчих зборів. Національні політичні партії й об'єднання, у тому числі й єврейські, були зацікавлені в справедливому вирішенні національного питання, надто

актуального для України. Саме тому положення III Універсалу Центральної Ради про надання єврейському народові національно-персональної автономії було підтримано всіма партіями, хоч сіоністи й вважали, що єврейське питання може бути вирішене лише шляхом створення єврейської держави у Палестині [5, с.59].

У зв'язку із військовим протистоянням між прихильниками Центральної Ради та більшовиками а Катеринославській губернії на вибори прийшло лише 40,3% громадян, в Олександрівську – близько 20%. У Таврійській губернії вибори взагалі не проводилися. За таких обставин єврейський електорат краю не зміг провести в Українські Установчі збори жодного свого представника.

На сторінках часопису «Еврейская мисль», що проіснував до квітня 1918 року, детально повідомлялося про перебіг виборчого процесу, аналізувалися причини провалу на загальноукраїнських виборах. Адже більшість єврейських організацій витупали проти більшовицького перевороту і підтримували національну політику України, оскільки були зацікавлені у справедливому вирішенні національного питання. Єврейські сіоністські організації намагались видавати свою пресу і в період Денікінщини, у часи панування на Запоріжжі Добровольчої армії. Однак близькість міста до фронту і постійне переслідування з боку більшовиків не сприяло налагодженню активної видавничої роботи. Більш сприятливі умови розгортання пресово-інформаційної роботи були в Криму, тому більшість представників єврейських сіоністських організацій переїжджає на півострів. «За весь період громадянської війни в Криму не було жовного єврейського погрому..., преса сіоністських організацій тут діяла легально і брала участь у діяльності денікінської ОРА [242, с.111].

Підсумовуючи огляд єврейської преси доби Української революції, відзначимо її внесок у антибільшовицьку агітацію та реалізацію активної партійно-політичної боротьби за побудову демократичного суспільства.

Джерела та література

1. Бердянская жизнь. 1917, 5 серпня.
2. Гвоздик В. Роль і місце єврейського населення в політичній боротьбі на Півдні України в 1917 році. Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. Запоріжжя : Просвіта, 2000. Вип. XII. С. 29-40
3. Мукомела О. Преса українських повстанців за Директорії «Отаманщини». Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомлення сьомої Всеукр. наук.-теоретич. конф., Львів, 17-18 травня 2002. За редакцією М.М. Романюка. Львів, 2002. С118-120
4. Наша боротьба. 1917, 25 жовтня.
5. Німан О.Я. єврейські партії та об'єднання України 1917-1925. Київ, 1998. 213 с.
6. Субтельний О. Україна: Історія. Київ: Либідь, 1993. 490 с.
7. Устав Союза сионистов на Украине. Киев, 1918. 16 с.
8. Яблоновська Н.В. Етнічна преса Криму: історія та сучасність: монографія. Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2006. 312 с.